

VEILEDER

ARBEID MED FLERSPRÅKLIGE / FLERKULTURELLE BARN I VEGÅRSHEI BARNEHAGE

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Bakgrunn

Denne veilederen skal være et arbeidsdokument for hvordan vi tar imot barn og familier med et annet morsmål enn norsk, og er utarbeidet gjennom prosjekt i kommunen. Denne veilederen skal hjelpe oss med de ulike utfordringene vi står overfor i dette arbeidet. Her er samlet kunnskap og erfaringer som er gjort, slik at vi kan gjøre en best mulig jobb i møte med disse barna og familiene.

Temahefte Rammeplanen - om språklig og kulturelt mangfold:

Det norske samfunnet er mer sammensatt og komplekst enn tidligere, og ulike språklige, kulturelle og religiøse uttrykk preger samfunnet vårt på ulike vis. Barn kommer til barnehagen med forskjellige behov, ressurser og ønsker.

Hvordan ivaretar personalet i barnehagene språklig, og kulturelt mangfold slik at alle barn får gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i barnehagen?

Hvordan bidrar barnehagen til likeverdighet, deltakelse og inkludering i barnehagen og samfunnet for øvrig?

Vi har som målsetting

- Familier skal bli tatt i mot på en respektfull måte, med mulighet for forståelse og medvirkning
- Barna skal lære seg norsk raskest mulig, og kunne delta aktivt i lek, læring, samtale og aktiviteter
- Ansatte lære seg å jobbe mer bevisst og systematisk med språk

For å nå disse målene må alle våre møtepunkt mellom barn og foreldre være preget av kvalitet. Vi har fokus på å øke kompetansen og reflektere rundt det arbeidet vi gjør.

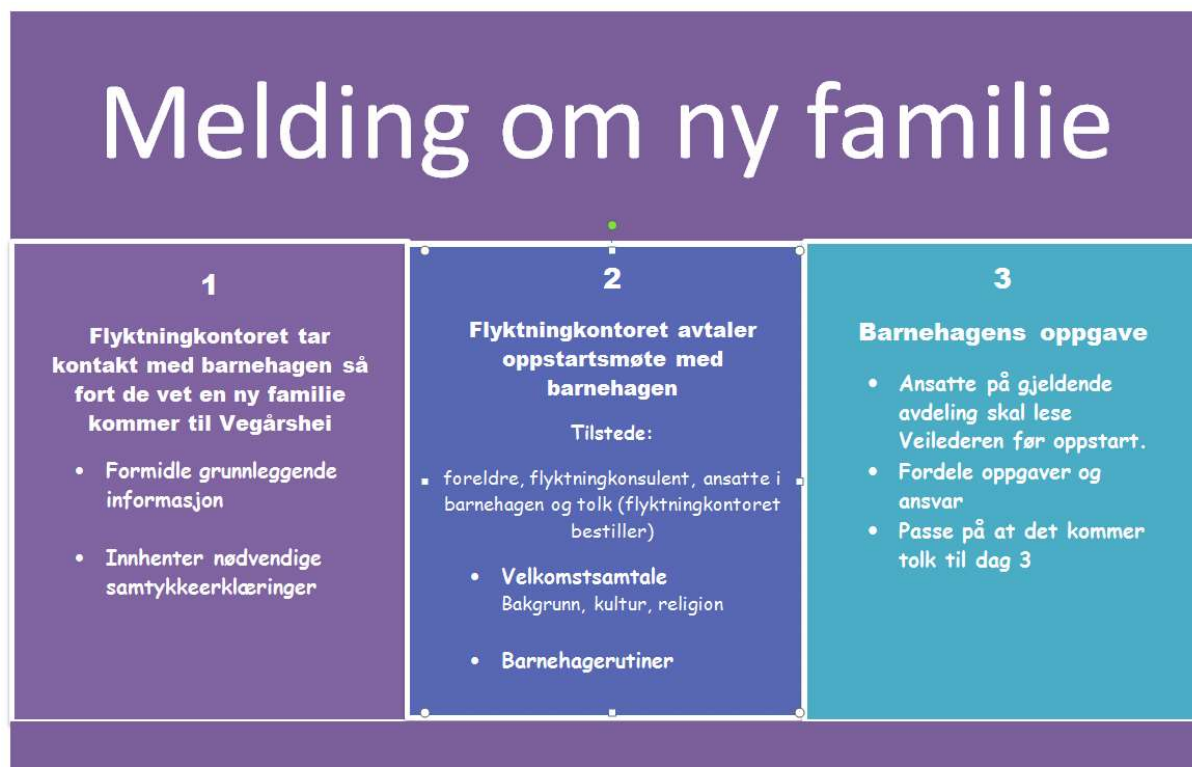
veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Tverrsektorielt samarbeid

En tverrsektoriell handlingsplan er under utarbeidelse i samarbeid med viktige samarbeidspartnere. Før den er endelig ferdigstilt gjelder følgende rutiner:

Oppstart i barneheimen

Dag 1:

Velkomstsamtale m/tolk, flyktningekonsulent, foreldre nytt barn, personale bhg.

Brukte **Veilederen**, skjema for velkomstsamtale.

Vi forsøker å danne oss et best mulig bilde av familien, og lytte til det de forteller. Etter dette går vi igjennom dagsrytmen i barneheimen, og brukte god tid på å forklare de ulike delene av dagen.

Vi gjør avtale om tidspunkt for dag 2. Denne dagen er uten tolk da får de tid til å observere og skrive opp spørsmål og ting de er usikre på som kan tas opp på dag 3 med tolk tilstede.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barneheim

Dag 2:

Foreldre følger barnet avtalt tid, og blir kjent i barnehagen.

Dag 3:

Denne dagen er tolk med i en lengre periode, og vi kan ha en god samtale om ting foreldre lurer på.

Vi går igjennom skjema for bading og kjøring sammen med tolk før foreldre skriver under.

Vi har god tid til å fortelle om rutiner, overlevere praktisk info med bildestøtte. Brukte nøkkelord til klær og mat. Da får vi snakket om hvilken mat de kan ha/likes, og hvilke klær som er lurt å ha i barnehagen.

Veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i Vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Definisjoner

Minoritetsspråklig:

Oftest brukt om barn som har to foreldre med et annet morsmål enn norsk.

Andrespråk:

Andrespråk er språk barnet lærer naturlig i sine omgivelser i tillegg til morsmålet.

Morsmål:

Morsmål er språket som snakkes i barnets hjem, enten av begge foreldrene eller av den ene i kommunikasjon med barnet. Et barn kan derfor ha to morsmål.

Flerkulturell barnehage:

Barn/voksne/ansatte med ulike språklig, religiøs og kulturell bakgrunn som er sammen i et fellesskap i barnehagen.

Barnas språklige og kulturelle bakgrunn må få en konsekvens for barnehagens pedagogiske innhold, arbeidsmåter og organisering.

Flerspråklig:

Å være **flerspråklig** vil si at en behersker og bruker flere språk.

En flerspråklig person kan veksle mellom ulike språk alt etter hvem det snakkes med, og hvordan situasjonen er.

Plan for god oppstart

Plan for hva vi skal gjøre når vi får beskjed om at det kommer en ny flyktningfamilie til Vegårshei, og har barn som skal begynne i barnehagen.

Barnehagens oppgaver	Hvem 	Dato utført
Lese gjennom hele Veiledningen for arbeid med flerspråklige / flerkulturelle barn Forberedelsesmøte - involverte parter Barnehagen, skole, flyktningetjeneste, helsesøster.. - Utveksle informasjon Barnehagen begynner å fylle ut skjema - Ansvarsavklaring - hva forventer vi av hverandre Utstyr til barnehagen, hvem ordner hva Se liste over hva barnet trenger i barnehagen - Avtale oppstartsmøte for familien i barnehagen, flyktningetjenesten og tolk deltar (flyktningetjenesten bestiller tolk)		
Gjennomføre oppstartsmøte med tolk Velkomstsamtale - bakgrunn, kultur, religion Barnehagerutiner - dagsrytme, forventninger Avtale dag 2 og 3		
Dag 2 Tilvenningsdag uten tolk. Ta i mot familien, vise rundt i barnehagen og passe på at de får en god start.		
Dag 3 Tilvenningsdag med tolk. Svare på spørsmål. Gå igjennom skjema for bading og kjøring med tolk før foreldre skriver under. Fortelle om rutiner og praktisk informasjon med bildestøtte. (Nøkkelord klær, mat som de kan få med hjem)		

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Forberedelse på avdeling til nytt barn kommer - lage koffert med konkrete som anerkjenner barnet - Samtale med barna på avdelingen De er språklige forbilder, snakk om hvordan de kan hjelpe nytt barn. - Lær navn og noen enkle ord på morsmål slik at de føler seg velkommen. Synliggjør dette på avdeling. - Snakk om hva vi har til felles, og hva som kan være annerledes. Og hvordan vi må være mot hverandre for at de skal få en god start.		
Gjennomføre foreldresamtale etter ca $\frac{1}{2}$ - 1 år - med tolk - 2 språklighet, eget skjema i Veilederen - Viktig å ha åpenhet for utfordrende kulturforskjeller		
Foreldremøte september - Vurdere formøte med tolk, husk å beregne god tid - Gå igjennom de viktigste sakene slik at de har mulighet for å få med seg informasjonen på møtet - Være bevisst på bruk av bildestøtte		

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Velkomstsamtale

Barn med annen språkbakgrunn enn norsk i barnehagen

Bruk av tolk ved behov - sjekk nøye riktig språk og dialekt

Vi må formidle at kunnskap om barnet er viktig for å kunne forstå barnet best mulig, og for å kunne legge best mulig tilrette i barnehagen. Barnets opplevelser i hjemlandet eller på flukt kan påvirke barnets atferd i større eller mindre grad.

Opplysninger om barnet:

Fornavn:	Fødselsdato:
Etternavn:	Fødeland:
Jente: Gutt:	Morsmål:
Adresse:	Statsborgerskap:
Postnummer:	Poststed:
Telefon mor:	Telefon far:
Evt. Ankomstdato til Norge, mottak	

Familie:

Mor:	Morsmål:
Skolegang/yrke hjemlandet:	Arbeidssted/skole i Norge:
Far:	Morsmål:
Skolegang/yrke hjemlandet:	Arbeidssted/skole i Norge:

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Søsken:	Født:

Språk – foreldrenes vurdering av barnas språk:

Morsmål:			
Flytende	Godt	Litt	Ingenting
Kommentar:			

Andre språk:			
Flytende	Godt	Litt	Ingenting
Kommentar:			
Eventuelt tredje språk:			
Flytende	Godt	Litt	Ingenting
Kommentar:			

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Hvilket språk snakker familien hjemme, og foreldrene med sine barn?

Har barnet gått i barnehage tidligere? Eventuelt hvor lenge?

Kultur / religion:

Er det noe i familiens kultur / religion som du vil at barnehagen skal vite om?
F.eks i forhold til mat, høytider osv.

Er det høytider i religion/kultur som dere feirer, og som vi kan markere i barnehagen?

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Kan barnet delta på gudstjenester til jul, og eventuelle andre kirkebesøk?

Helse:

Har barnet noen helseproblemer som barnehagen bør vite om? Syn, hørsel, sykdommer osv.

Er det andre opplysninger barnehagen bør kjenne til? Eks flyktningebakgrunn osv.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Oversettelser:

Barnehagen har fått oversatt følgende skriv via tolk, og er til god nytte i det daglige arbeidet.

Hva	Hvilke språk
Første infoskriv til foreldre	Arabisk, Tigrinja
Info om overgang barnehage og skole - Femmeren, , rosaruss, overnatting i bhg.førskoledager	Skal gjøres
Problemstillinger som kan oppstå i barnehagen, sykdom, fridager...	Arabisk, Eritreisk
Elgjakt	Arabisk
SMART egenskaper	Arabisk, Eritreisk

Materiell som er utarbeidet:

- ❖ Bokser til bøker brukt i strukturerte språkgrupper
 - Konkreter, nøkkelord, bilder, memory
- ❖ Bilder - memory kategorier
 - Dyr, mat, klær, meg selv
- ❖ Bokser med konkreter og nøkkelord til tema
 - Årstider, påske, jul, elgjakt, brannvern
- ❖ Bilder til bruk i lekemiljø
 - Togbane, biler, kjøretøy

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Flerspråklig arbeid

Vi jobber med:

- Voksenrollen i lek, samtale og dagligdagse situasjoner.
- Miljøet rundt oss skal være språkstimulerende og inspirere til å bruke språket i lek, aktiviteter og grupper
- Jobber mye i smågrupper for å se hver enkelt
- Bruke av nøkkelord og konkreter, eks. dagsrytme, spill, tema
- Ta morsmålet på alvor og synliggjøre det
- Foreldresamarbeid

Språkutvikling – minoritetsspråklige:

I forhold til minoritetsspråklige barn er det nyttig å skille språkerferdighetene i to:

- 1) **Hverdagsspråket** her - og nå språket. -

Tar to til tre år lære

- 2) **Språk som tanke-redskap** der - og da språket.

Tar fem til syv år å lære.

Mange minoritetsspråklige barn blir overvurdert i forhold til sine norskerferdigheter før skolestart fordi de har en flytende dagligtale. Men har de ikke ferdigheter til å bruke språket som redskap for tankene vil det få store konsekvenser senere i skolen.

Samtalens betydning:

For at språk skal læres må det brukes i en meningsfull sammenheng. God språklæring skjer der barn og voksne sette ord på og undrer seg sammen om fenomener og felles opplevelser. Barn videreutvikler språk når de bruker det aktivt i lek og samtale med andre. Forskning viser at barn med norskspråk relaterte vansker ikke alltid oppsøker frivillig situasjoner der det forventes at de bruker språket. Sannsynligheten er stor for at disse barna velger konstruksjonslek, lek med biler, lego, sandkasse eller sykkel som en kan mestre uten å ha et godt utviklet språk. Da er det viktig at vi voksne er tilstede, utfordrer og gir trygghet til å bruke språket.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Strukturerte språkarbeid:

Hovedmål:

Barn:

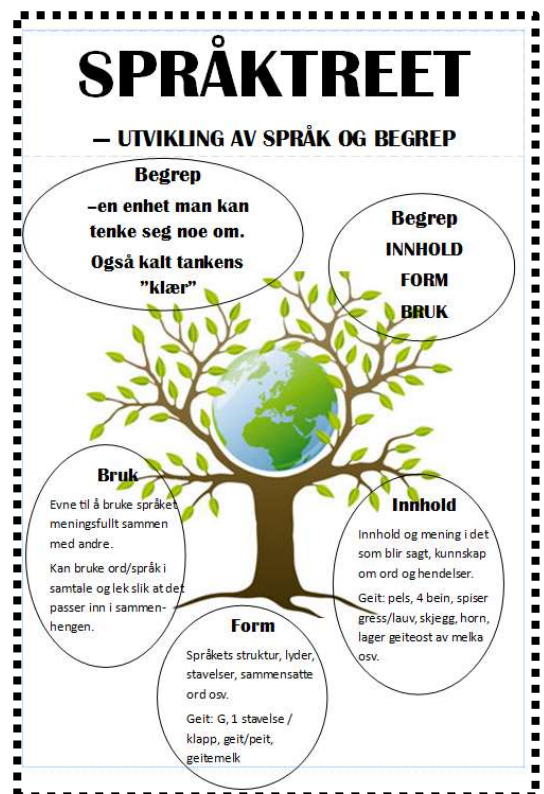
Tilegne seg ord raskere med en dypere forståelse og mer refleksjon

Voksne:

Lære seg å jobbe mer bevisst og systematisk med språk

Det å forstå mening i ord er helt avgjørende for å kunne oppfatte mening i det som blir sagt, for å formidle tanker og meninger og for å klare å huske nye ord.

Dette er en pedagogisk arbeidsmåte hvor vi fokuserer på begrepens innhold, form og bruk.

Hva er et begrep? - Det er en enhet man kan tenke seg noe om. Vi ønsker å fremme barnets egen refleksjon og tenkning rundt ords betydning.

Det å forstå innhold og mening i ord er helt avgjørende for å kunne oppfatte mening i det som blir sagt, for å formidle tanker og meninger og for å klare å huske nye ord. Det er vanskelig å huske nye ord hvis man ikke kan knytte noe meningsfullt til dem.

Strukturerte språkgrupper

Gruppe med 2-4 barn, handler om å lese bøker på en systematisk måte. Målet er å øke ordforrådet, kunne sette ord på det en ser, og utvide forståelsen. Før vi leser blir et **fokusord** skrevet på et ark, f.eks. elefant. Vi legger bort arket og leser mens den voksne spør hva som skjer, hva ser vi på bildene osv. Når boka er ferdig hentes arket frem og vi tenker og reflekterer over hva er en elefant. Tilslutt lytter en på første lyd, finner rimord.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn og ungdommer

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Tilgjengelig utstyr for grupper

Samtale-modellering

Samtaler i hverdagen knyttet til en kjent kontekst som skal oppmuntre barnet til funksjonell samtale. F.eks ved matbordet: "nam, nam, ost.." og den voksne svarer. "ja, den er god, det er gulost. Vil du ha gulost?"

F.eks i lek "kan jeg få stengelegoen?". Den voksne svarer, vil du ha bommen som kan stenge veien?"

F.eks i samtale "se, au,au!" Den voksne svarer, "har du slått deg og fått plaster på såret?"

Dette må vi bruke bevisst gjennom hele dagen og i alle sammenhenger, og **alle** voksne må ta ansvar.

Norsk eller morsmål?

En problemstilling som dukker opp når vi jobber med minoritetsspråklige barn er: **Skal barna snakke norsk eller morsmål i lek og andre aktiviteter i løpet av dagen? Skal foreldre snakke norsk eller morsmål med barna i garderoben?**

Det er avgjørende for tospråklige barn at vi voksne i barnehagen og de andre barna har et positivt syn på barnas morsmål. Morsmålet er veldig viktig for innlæring av norskspråket. Har de godt begrepsapparat på morsmålet går det mye raskere å lære norske ord.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Rammeplanen sier:

Barnehagen har ansvar for å tilrettelegge for barnets språkutvikling i barnehagen, i nært samarbeid med foreldrene.

Barnehagen er gjennom **Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver** forpliktet til å «støtte at barn bruker sitt morsmål og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnas norskspråklige kompetanse» (Kunnskapsdepartementet 2011:35).

NAFO veiledningshefte – barn i flerkulturelle barnehager:

Selv om barnet ikke møter andre barn eller voksne som snakker morsmålet i barnehagen, er det positivt for barnets flerspråklige utvikling at morsmålet anerkjennes. Foreldrene bør derfor snakke morsmålet med barnet når de er i barnehagen – når det er naturlig. Ansatte som ikke deler barnets morsmål, må samtidig vise en positiv interesse for barnets morsmål, for eksempel ved å lære noen ord, sanger og regler på barnets morsmål. Det er bra for barnets flerspråklige utvikling at det fins både voksne og barn i barnehagen som behersker barnets morsmål.

I en flerkulturell barnehage skal ingen skamme seg over egne ressurser. Tvert i mot må personalet være med på å bygge flerspråklighet som en ressurs både for barna selv, barnegruppen og samfunnet. Øzerk (1997) understreker at de fleste mennesker føler seg redusert dersom de ikke får mulighet til å bruke sitt morsmål.

Mange barn med minoritetsbakgrunn har begrensede muligheter til å utvikle morsmålet sitt i Norge. De fleste av barna vil først og fremst høre og bruke morsmålet i hjemmet. Dette stiller store krav til foreldrene, som sammen med barnehagen og skolen må stimulere barnets morsmålsutvikling.

Voksne i barnets omgivelser må skape muligheter for barnet til å snakke morsmålet så mye som mulig, både i og utenfor familien.

Barnas språklige og kulturelle bakgrunn må få en konsekvens for barnehagens innhold, arbeidsmåter og organisering.

Vegårshei barnehage

Oppsummering - norsk eller morsmål?

- ★ Vi må legge til rette for både morsmål og norsk i barnehagen.
- ★ Vi må utfordre barna til å snakke norsk, vi må være støtte med kroppsspråk, konkrete og bilder - barna må kunne forstå for å kjenne trygghet som er grunnleggende for læring.
- ★ Barna må kjenne at vi anerkjenner morsmålet – vi bør lære enkle ord, fraser, sanger o.l, være nysgjerrige på deres språk og kultur.
- ★ Når vi ikke har morsmålsassistent er det spesielt viktig for barna og kunne snakke morsmål med andre barn eller foreldre i barnehagen. La også foreldre snakke morsmål i barnehagen med barnet, det gir støtte til førstespråket.
- ★ Vi må vurdere på lik linje med andre barn hvis vi mistenker at det foregår ting i samtalen som ikke er bra for den enkelte, da må vi ta ansvar og stoppe dette.
- ★ Vi må legge til rette for et rikt språkmiljø.

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

Overgang barnehage skole

- ❖ **Overgangsmøte med skolen i mars**
- ❖ **Overføring av informasjon**
 - Bruke kommunens utarbeidede skjemaer tilrettelagt for flerspråklige/flerkulturelle barn
- ❖ **Ekstra besøksdager på skolen**
 - Ped.leder er ansvarlig for at barna får en trygg tilvenning til skolen, og legge inn ekstra besøk på skolen.
- ❖ **Info til foreldre om førskoledager og hva foreldre skal være med på**
 - Foreldre får utdelt informasjon om overgang barnehage- skole oversatt til morsmål. Barnehage og skole samarbeider om dette innholdet.
- ❖ **Utarbeide et hefte med bilder/film fra skolens fysiske miljø som skal brukes til å forberede barna i forkant, slik at det de møter på skolen skal være mest mulig kjent.**

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGARSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende

FORSKNINGSRESSURS

NAFO - Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ble etablert i 2004 med bakgrunn i Regjeringens strategiplan: «Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009». Etter strategiplanperiodens utløp arbeider NAFO med kompetanseheving, nettverksbygging og utviklingsprosjekter for å fremme inkludering og likeverdig opplæring i barnehager, skoler og voksenopplæringsinstitusjoner.

NAFO får oppdrag fra Utdanningsdirektoratet og samarbeider med universiteter, høyskoler, de øvrige nasjonale sentrene, FUG og Vox. Senterets målgrupper er eiere av skoler/voksenopplæringssentra og barnehager, skole- og barnehageledere og lærere, PPT-personale samt fagpersoner ved høyskoler og universitet.

Les mer på: <http://nafo.hioa.no/>

veileder - arbeid med flerkulturelle / flerspråklige barn i vegårshei barnehage

VEGÅRSHEI KOMMUNE
- levende og inkluderende